

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

مقدمه

ایمنی بیمار یک دغدغه جهانی در زمینه سلامت است که بیماران را در تمامی عرصه های خدمات سلامت در کلیه کشورهای جهان اعم از توسعه یافته یا در حال توسعه، متأثر می سازد. هدف طب، حفظ و ارتقای سطح سلامت جامعه و اعاده آن در بیماران است. این هدف از طریق مجموعه ای از عوامل تحقق می یابد که تهیه توزیع و مصرف صحیح دارو یکی درمان بیماری است بر همین اساس سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۶۸ فارماکوویزیلانس را به منظور نظارت بر بی خطری داروها پی ریزی کرد.

گزارش دهی عوارض ناخواسته دارویی (ADR)

گزارش دهی خطا با پرکردن فرمهای مخصوص «کارت زرد» است. این طرح گزارش دهی داوطلبانه در سال ۱۹۶۴ راه اندازی شد و اکنون وزارت نظارت بر داروها و محصولات بهداشتی اداره اش می کند. سیستم گزارش «کارت زرد» به عنوان اولین سیستم گزارش دهی در جهان شناخته شده است. فرایند گزارش دهی عوارض ناخواسته دارویی در ایران از سال ۱۳۷۷ به صورت رسمی آغاز شده است و از طریق تکمیل و ارسال کارت زرد به مراکز گزارش دهی عوارض ناخواسته دارویی در معاونت غذا و دارو انجام میگردد.

موقعیهای پنج گانه برای ایمنی دارویی

اطلاعات بیماران شامل سن، جنسیت، قد، وزن، حاملگی شیردهی، بیماری زمینه ای، آلرژی، قومیت و نژاد میباشد و برای توصیف وضعیت بیمار عناصر داده شامل اطلاعات جمعیت شناختی و سابقه پزشکی از پارامترهای مهم برای ارزیابی علت وقوع عوارض ناخواسته دارویی در بیماران است و در تمام کشورها بررسی می شود. اثر جانبی یا اثر کناری، اثری است که می تواند درمانی یا عارضه ای باشد و نسبت به اثری که فرد انتظار دارد ثانویه (دوم) است. با این که غالباً از این لغت برای توصیف عوارض ناخواسته استفاده می شود، اثرات جانبی ممکن است مفید باشند ولی در نتیجه مصرف دارو ناخواسته ایجاد شده اند. باید دانست که اثرهای جانبی ناخواسته بر اثر مصرف همه نوع داروها ایجاد می شوند؛ هم داروهایی که توسط پزشک تجویز شده اند و هم داروهایی که بی نسخه تهیه می شوند. برای نمونه، برخی داروها، مانند آنتی بیوتیکها، مانند خانواده پنی سیلینها، می توانند در افراد واکنش های حساسیتی ایجاد کنند. راش های پوستی، شایع ترین عارضه واکنش های حساسیتی به پنی سیلین ها و آنافیلاکسی مهم ترین یا خطرناک ترین عارضه متعاقب مصرف پنی سیلین ها به شمار می روند.

انواع عوارض جانبی:

به دو دسته اصلی تقسیم می شوند: عوارض جانبی جدی. عوارض جانبی معمولی به عنوان عوارض طبیعی پس از درمان مانند یبوست، سرگیجه، خشکی دهان، سردرد و بثورات پوستی توصیف می شوند. عوارض جانبی نامطلوب بسیار جدی تر هستند و می توانند شامل خونریزی داخلی، آسیب کلیه و اختلال عملکرد قلب و حالت تهوع یا ناراحتی معده، اسهال، خواب آلودگی در طول روز، درد شکمی، تاری دید، اسهال، ازدست دادن حافظه، تپش قلب، صدای زنگ زدن

چالش جهانی ایمنی بیمار

عنوان: بهبود تشخیص برای ایمنی بیمار

تهیه و تنظیم: کارگروه ایمنی بیمار معاونت درمان

تاریخ تهیه: شهریور ماه ۱۴۰۳

درگوش،متورم شدن دست‌ها یا پاها و غش و زردی باشد .تفاوت اصلی این است که عوارض جانبی معمولی ناخواسته، اما شناخته شده هستند، در حالی که عوارض جانبی جدی ناخواسته هستند .

راهنمای حساسیت دارویی

تعریف : آلرژی دارویی واکنش غیر طبیعی سیستم ایمنی بدن نسبت به دارو است. هر دارویی می تواند حساسیت ایجاد کند با این حال آلرژی دارویی نسبت به داروهای خاصی بیشتر اتفاق می افتد . حساسیت دارویی بعد از مصرف دارو به مدت یک ساعت ممکن است خود را نشان دهد .آلرژی عارضه جانبی دارونیسبت ،بلکه یک واکنش احتمالی شناخته شده است اما برخی از واکنش ها مانند راش ها ممکن است روزها و هفته ها باقی بماند.

علائم حساسیت دارویی

تورم ،کوتاه شدن نفس ،تب،خارش،آبریزش بینی،سرفه ،کهیر و بثورات پوستی،پایین آمدن فشار خون

آلرژی های شدید

واکنشهای آلرژیک به دارو چند روز یا چند هفته پس از قرار گرفتن در معرض دارو و ممکن است مدتی پس از قطع مصرف دارو ادامه داشته باشد

بیماری سرم : ممکن است باعث تب ، درد مفصل ، بثورات ، تورم و حالت تهوع شود .

کم خونی ناشی از دارو :کاهش گلبول های قرمز خون که می تواند با عث خستگی ، ضربان قلب نامنظم ، تنگی نفس و علائم دیگر شود .

بثورات دارویی همراه با انوزینو فیلی و علائم سیستمی :

منجر به بثورات ، افزایش تعداد گلبول های سفید ، تورم غدد لنفاوی و عود عفونت هپاتیت خفته است .

التهاب در کلیه ها (گلوومرولونفریت) : می تواند با عث تب ، خون در ادرار ، تورم ، گیجی و سایر علائم شود. تپش نامرتب قلب ، خستگی و نفس های کوتاه به دلیل کم خونی گردد.

دلایل آلرژی

زمانی که سیستم ایمنی بدن مواد داروی را بجای بیگانه و یا دشمن بشناسد، حساسیت دارویی یا آلرژی رخ می دهد . در این زمان سیستم ایمنی آنتی بادی تولید می کند . مواد شیمیایی که از فرایند حمله به مواد دارویی رخ می دهد آزاد شده و موجب ایجاد آلرژی میشود. مواد شیمیایی آزاد شده توسط این فعالیت باعث ایجاد علائم و نشانه های مرتبط با واکنش آلرژیک می شوند.

عوامل خطر آلرژی و حساسیت دارویی

در حالی که هر فردی می تواند به یک دارو واکنش آلرژیک نشان دهد اما چند عامل می توانند این خطر را افزایش دهند که شامل موارد ذیل می باشد :

- سابقه آلرژی های دیگری مانند آلرژی غذایی یا تب یونجه
- سابقه شخصی یا خانوادگی حساسیت به دارو
- افزایش قرار گرفتن در معرض دارو به دلیل دوز های بالا ، استفاده مکرر یا طولانی مدت
- بیماری های خاصی که معمولا با واکنش های دارویی آلرژی همراه هستند مانند عفونت یا اپشتاین ویروس

تشخیص آلرژی و حساسیت دارویی و تفاوت بین

عوارض جانبی دارو و آلرژی دارویی

آلرژی دارویی فقط افراد خاصی را در گیر می کند . با این حال ممکن است در هر شخصی که دارو را مصرف می کند یک عارضه جانبی ایجاد شود اما بطور معمول سیستم ایمنی بدن را درگیر نمی کند.بعنوان مثال آسپیرین که برای درمان درد استفاده می شود اغلب باعث اثر جانبی مضرى مانند ناراحتی معده می شود . با این حال اثر جانبی مفیدی نیز در کاهش خطرات حمله قلبی و سکنه مغزی دارد .استامینوفن که برای درد استفاده می شود می تواند باعث آسیب کبدی شود و نیترو گلیسیرین که برای باز کردن رگ های خونی و بهبود جریان خون استفاده می شود .

پزشک ممکن است آزمایشات اضافی را تجویز کند یا فرد را برای انجام تستهای بیشتر به متخصص آلرژی ارجاع دهد ، که شامل موارد ذیل می باشد :

آزمایش پوستی: متخصص آلرژی یا پرستار مقدار کمی داروی مشکوک را با استفاده از یک سوزن کوچک که باعث خراش یا تزریق آن میشود را روی پوست قرار می دهد . واکنش مثبت به یک آزمایش باعث برجستگی قرمز ، خارش در ناحیه و تورم می شود .

در مان علائم حساسیت دارویی

عدم مصرف دارو : استفاده از آنتی هیستامین-کورتیکو

استروئیدها -گشاد کننده برونش -درمان آنا فیلاکسی

نکته : بیمارانی که بعنوان بیماران مبتلا به آلرژی شناسایی می گردند با دستبند قرمز مشخص می شوند

منبع:داروهای ژنریک ایران – نویسنده دکتر محتشمی ۱۴۰۰

